

Kardos Sándor – Kovács István

A katonai vétségek fegyelmi eljárásban történő elbírálásának rendőrségi gyakorlata

1. Bevezetés

Ahhoz, hogy céljainknak megfelelő munkát válaszunk kellő önismerettel kell rendelkezniünk. Akárcsak egy SWOT analízisnél, ismernünk kell, hogy mik az erősségeink, hol húzódnak meg készségeink határai, lehetőségeink meddig terjednek, és pontosan tudnunk kell azt is, hogy mik a gyengeségeink, mely képességeink szorulnak még fejlesztésre.

Különösen igaz ez, ha nem csak munkát, hanem szakmát, egyenesen hivatást szeretnénk választani. A szakma egy bizonyos tevékenységi kör betöltéséhez szükséges ismeretek, képességek, készségek és megszerzett tapasztalatok összességét jelenti, amely a hivatás tekintetében speciális szabályokkal is kiegészül. A rendőri hivatást nagyon sokan választják, és vállalják azokat a feltételeket, amelyeket a különböző szabályzók a felszerelőkkel szemben támasztanak.¹

A rendőri hivatás etikai kódexe szerint a rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el, önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, melyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel

¹ 2010-ben a rendőrség létszáma 33.450-, míg 2018-ban 39.813 fő volt. (https://www.kormany.hu/download/5/c/7/51000/165x235mm_rendeszeti_kiadvany_OK_small.pdf).

kell lennie.² A hivatásos, és közszolgálati dolgozók munkavégzését, mindennapjait az adott területre vonatkozó jogszabályi rendelkezések a pártatlan, előítéletektől, és befolyástól mentes feladatellátás elvárásaival kiegészítve határozzák meg.³ A rendőr hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja, cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét. Mindebből adódóan a rendőr jól ismeri a tevékenységét szabályozó előírásokat, munkáját lelkiismeretesen, magas színvonalon, törvényesen, szakszerűen, hatékonyan végzi, szakmai ismereteit bővíti, képességeit fejleszti.

Mindez a szolgálati feladatok ellátásában realizálódik, amelyek végrehajtásáért, a döntésekért a rendőr jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. A rendőr döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalnia kell, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át.

Míg bizonyos munkák, szakmák vonatkozásában a felelősségi rendszert a Munka Törvénykönyve szabályozza, addig a hivatásos állomány tagjainak munkavégzését a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló törvény, valamint a hozzá kapcsolódó állami irányítás egyéb jogi eszközei határolják be.^{4, 5, 6}

² A Rendőri Hivatás Etikai Kódexe. (<http://www.police.hu/a-rendorsegrol/testulet/altalanosan/a-rendori-hivatas-etikai-kodexe>).

³ KOVÁCS István: Vezetői státusz, és kommunikáció a parancsuralmi rendszerben, különös tekintettel a Rendőri Hivatás Etikai Kódexére, valamint a vezetési stílusokra a Lasswell modell alapján, In: *Magyar Rendészet*, 2018/5. szám, 177-195. o.

⁴ *A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló* 2015. évi XLII. törvény.

Alapesetben a rendőrnek hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolnia kell és az elkövetett hibák elemzésével mindent meg kell tennie azért, hogy azok ne ismétlődjenek meg. A rendőr tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős. Ezzel egyidejűleg ugyan akkor a szolgálati fegyelem megsértése nem maradhat büntetlenül, fajsúlyától függően akár fegyelmi, akár szabálysértési, akár büntetőjogi következményekkel is járhat.

A tanulmány középpontjában a katonai bűncselekmények állnak, a szerzők statisztikai elemzéssel vizsgálják rá arra, hogy a rendőrség hivatásos állománya által elkövetett magatartások az évek során milyen tendenciát mutattak, valamint az milyen hatást gyakorolt az állománymegtartás, mint szervezeti magatartásra és az állománymegtartó szervezeti érdekekre.

A katonai büntetőjog az állomány szemszögéből

A fejezet a katonai büntetőjog általános kohézióján keresztül a munkavállaló oldaláról közelíti meg, hogy mit is jelent a katonai jelleg, valamint, hogy az azzal szemben támasztott többletkövetelmények elmulasztása milyen jogkövetkezményekkel is járhat. A következő fejezet pedig ugyan ezt a munkáltató, azaz a hivatásos szervezet szemszögéből vonja górcső alá.

A büntetőeljárás általános célja az elkövető büntetőjogi felelősségre vonása, azaz a bűn megtorlása, valamint az általános prevenció elősegítése, melynek révén a jövőben a büntetés elkerülése érdekében a jogalanyok nem követnek el

⁵ *A belügyminiszter irányítása alá tartozó rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományát érintő személyügyi igazgatás rendjéről* szóló 31/2015. (VI. 16.) BM rendelet.

⁶ *A munka törvénykönyvéről* szóló 2012. évi I. törvény.

bűncselekményeket. A katonai büntetőjog a katonai szervezeten belüli fegyelem és harcképesség fenntartása érdekében a katonai életviszonyokat támadó cselekményekre, ezek elkövetői felelősségének megállapítására és a katonai büntetések végrehajtására vonatkozó normákat foglalja össze. Fontos kiemelni, hogy a fogalom nem szűkíthető le pusztán jogszabályokra, mert a normák a katonai hierarchiában elhelyezkedő vezetőktől származó belső szabályokból, vagy a katonai életviszonyokat jellemző, sokszor íratlan erkölcsi elvekből, szokásokból is megismerhetők.⁷ Gondoljunk csak a fentiekben a Rendőri Hivatás Etikai Kódexére is, amely nem jogszabály, nem is az állami irányítás egyéb jogi eszköze, hanem olyan ajánlásokat megfogalmazó etikai kódex, amely iránymutatásul szolgál a rendőri hivatás gyakorlásához. Nem kötelező érvényű norma, hanem iránymutató magatartási szabályok ajánlata. Ugyanez igaz a vonatkozásban is, hogy a katonai büntetőjog önálló fogalmi és intézményrendszere ellenére nem önmagában lévő, a társadalom minden szegmensétől elszeparálható tárgykört alkot. Minthogy az általános társadalmi hatások a katonai életközösségeken belül is érvényesülnek, a katonai büntetőjognak is tekintettel kell lennie más, önálló kutatási módszertannal és eredményekkel rendelkező tudományágazatokra, mint a hadtudomány, a rendészettudomány, vagy akár a jogtudományra is.⁸

Magyarországon hatályos szabályozásunk, a Büntető Törvénykönyv XLV. fejezete tartalmazza a katonai bűncselekményeket.⁹ A szerzők által lefolytatott statisztikai

⁷ HAUTZINGER Zoltán: A katonai büntetőjog fogalma és forrásai, In: *Hadtudomány*, 2008/1.szám., 1-8. o.

⁸ HAUTZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*, Pécs, AndAnn, 2010.

⁹ *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.*

vizsgálat is csak az e körbe tartozó bűncselekmények elemzését foglalja magában.¹⁰ Ennek okán a katonai igazságszolgáltatás területén rendkívüli fontossága van annak, hogy kit tekintenek katonának valamint, hogy a személy mikortól kerül ki a polgári bíróságok hatásköre alól, és kerül át a katonai büntetőeljárás hatáskörébe és fordítva. Tehát a katonai igazságszolgáltatási szabályok szerint mikortól felelős egyes speciálisan csak a szolgálati viszonyhoz, a katonai léthez köthető cselekmények elkövetéséért? Ennek jelentősége abban is áll, hogy ezen cselekményeknek polgári jogviszonyokban sok esetben csak munkajogi következményei volnának (lásd késés, munkaterület elhagyása), azonban eme speciális jogviszonyban, amelyben a katona, illetve vele azonos vagy hasonló jogállású egyének állnak, már büntetőjogi következményei is lehetnek.¹¹ A rendőrség hivatásos állományú tagjaira való kiterjesztést a törvény 127. §-a teremti meg, azáltal, hogy a katona fogalma alá a Magyar Honvédség tényleges állományú, a rendőrség, az Országgyűlési Őrség, a büntetés-végrehajtási szervezet, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, valamint a polgári

¹⁰ A katonai bűncselekmények a hatályos szabályozás szerint a következők: szökés; önkényes eltávozás, szolgálat alóli kibúvás; a szolgálat megtagadása; kötelességszegés szolgálatban; szolgálati feladat alóli kibúvás; jelentési kötelezettség megszegése; szolgálati visszaélés; zendülés; zendülés megakadályozásának elmulasztása; parancs iránti engedetlenség; előljáró vagy szolgálati közeg elleni erőszak; előljáró vagy szolgálati közeg védelmére kelt vagy arra rendelt személy elleni erőszak; szolgálati tekintély megsértése; bujtogatás; alárendelt megsértése; előljárói hatalommal visszaélés; előljárói gondoskodás elmulasztása; előljárói intézkedés elmulasztása; ellenőrzés elmulasztása; készenlét fokozásának veszélyeztetése; parancsnoki kötelességszegés; kibúvás a harci kötelesség teljesítése alól; harci szellem bomlasztása.

¹¹ KELEMEN Roland: *A katonai igazságszolgáltatás Magyarországon 1867-1949*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2017.

nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagját is besorolja.

Már a bevezetőben is szó volt arról, hogy a rendőri pálya nem egyszerű munka, nem is szakma, hanem hivatás. Aki felszerel, az vállalja azokat a jogkorlátozásokat, amelyeket vele szemben a szervezet és a szabályzók támasztanak. Ennek előnyei, de olykor hátrányai is vannak. Triviális, ám a laikus számára is jól érzékeltethető példa, hogy, ha a munkavállaló a versenyszférában, vagy az államigazgatás bizonyos szegmenseiben reggel késve érkezik, maximum szóbeli figyelmeztetésben, esetleg fizetésmegvonásban, vagy más enyhe szankcióban részesülhet, de, ha a rendőr teszi ugyan ezt, szolgálati helyén nem jelenik meg, vagy késik, akkor magatartásával minimum fegyelemsértést, de olykor – szolgálati feladat ellátásához kapcsolódóan - katonai bűncselekményt (szolgálati feladat alóli kibúvást) is megvalósíthat, amely katonai büntetésekkel és mellékbüntetésekkel is végződhet.¹² A katona által elkövetett normaszegő cselekmények tényállásszerűségi vizsgálata során mindenképp el kell döntenie, hogy az adott cselekmény a fegyelmi, avagy a büntetőjog körébe tartozik. Tekintettel a katonai élet sajátosságaira, a függelmi viszonyokra, a parancsadási jogra, számos esetben előfordul, hogy a katona cselekménye nem értékelhető büntetőjogi körön belül. Ugyanakkor éppen a rendszer működőképessége miatt kialakított sajátos jogviszony miatt szankcionálni kell a kisebb normaszegéseket is, így a korábban hivatkozott Hszt. teremti meg a jogi alapot arra, hogy a szolgálati viszonyból eredő

¹² Megjegyzendő, hogy „késés” miatt nincs helye mellékbüntetés kiszabásának. A katonai (mellék)büntetések a következők: a lefokozás, vagy a szolgálati viszony megszüntetése, illetőleg a rendfokozatban visszavetés, vagy a várakozási idő meghosszabbítása.

kötelezettségének vétkes megszegése esetén a katona fegyelmi felelőséggel tartozik. A fegyelmi eljárásban alkalmazható szankciók széles skálán mozognak és a szolgálati viszony megszüntetéséig terjednek. Amennyiben a cselekmény a büntetőjog területére tartozik, a cselekmény tényállásszerű, jogellenes, az elkövetői magatartás bűnös, akkor figyelmünket a gyakorlati élet tapasztalatai alapján az egyes bűncselekmények elhatárolására kell koncentrálni, annak érdekében, hogy az elkövető azért a bűncselekményért kerüljön felelősségre vonásra, amit elkövetett, és ne egy másik tényállásában hasonló cselekményért.¹³ Hogy az elkövetett normaszegés milyen büntetéssel zárul, és ki dönt a szankcionálás mértékéről, szintén a büntető-, valamint a büntetőeljárásról szóló törvény mondja meg.¹⁴

A katonai igazságszolgáltatásban közreműködő szervek a katonai nyomozó hatóságok, a regionális nyomozó ügyészségek, illetve a megyei bíróságok katonai tanácsai. A katonai nyomozóhatóság illetékessége az adott állományilletékes parancsnok által irányított katonai szervezet teljes állományára terjed ki, míg a katonai nyomozást végző ügyész illetékessége a katonai büntetőeljárásra kijelölt megyei bíróság katonai tanácsának illetékességéhez igazodik. Főszabályként az ügyészség feladatait – így a nyomozási feladatokat – a katonai nyomozást végző ügyész látja el a katonai büntetőeljárásban. Ha a nyomozást nem a katonai nyomozást végző ügyész végzi, abban az esetben nyomozó hatóságként az állományilletékes parancsnok jár el. A parancsnoki nyomozás felügyeletét az a regionális nyomozó ügyészség látja el, amelynek illetékességi területén a

¹³ JAKAB László: Egyes katonai bűncselekmények bírói gyakorlaton alapuló elhatárolása, In: *Repüléstudományi Közlemények*, 2011/1. szám, 6-10. o.

¹⁴ *A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény.*

nyomozást végző parancsnok (vezető) állomáshelye van. A parancsnoki nyomozati jogkör – hatékonysága, gyorsasága ellenére – kiegészítő és járulékos jellegű a katonai nyomozást végző ügyészi jogosítványokhoz képest. Megmutatkozik ez abban a szabályban is, amely kimondja, hogy a katonai vétség miatt a katonai nyomozást végző ügyész a büntetőeljárást magához vonhatja, ha azt a terhelt személye vagy terheltek nagy száma, a bűncselekmény tárgyi súlya, illetve a bűnügy közfigyelmet felkeltő jellege indokolja. Az ügyek „magához vonása” az ügyészi nyomozási és vádképviselési monopólium részeként értelmezhető.¹⁵

Miért is jobb az, ha nem a polgári bíróság, vagy a vádképviselőt ellátó közzvádó ügyész folytatja le a nyomozást, képviseli a vádat, vagy dönt a bűnösség megállapítása körében? Erre ad választ a katonai jelleg specialitása amely az erre visszavezethető speciális jogviszonyra épül. A katona szempontjából is sokkal előnyösebb, hisz parancsnoka „hasonszórú” révén tisztában van a katonai jelleghez fűződő többletköteleességekkel, a normasértés objektíve súlyával, és az ezzel összefüggésben álló, kiszabható szankciók mértékével. Ugyan így a szervezet is előnyt tud kovácsolni az eljárásokból, mert a munkaviszonyra vonatkozó döntések nem a polgári, hanem szintén a speciális jogviszonyra visszavezethetően, a katonai rendre és függelmi viszonyra lesznek figyelemmel. Ezáltal, míg a polgári élet, és a munkajog más-más szankcionálási rendszert használ, és például súlyos szerződészegésnél a munkavállaló jogviszonyát megszünteti, addig lehet, hogy a katona esetében a hivatásos állomány tagja -, bár az ő vonatkozásában ez a legsúlyosabb

¹⁵ SZÜCS Zoltán (2010): A parancsnoki nyomozati és fegyelmi jogkör: kompromisszum a büntető felelősségre vonás gyorsítása és egyszerűsítése érdekében? In: *Jogelméleti Szemle*, 2010/2. szám, 1-12. o.

szankciónak minősül -, de megússza egy szolgálati rendfokozatban való visszavetéssel, munkahelyét megtarthatja, szolgálhat tovább, nem kell új munkahely után néznie.

A következőkben ismerkedjünk meg a szervezeti és egyéni érdekekkel, a munkáltatói döntések súlyosságával a katonai büntetőjog szervezeti szemszögéből.

2. Katonai büntetőjog a szervezet szemszögéből

Egy társadalom életében – legyen az demokratikus, vagy autoriter berendezkedésű – nélkülözhetetlen, hogy az egyének a magatartási szabályokat betartsák, illetőleg legyenek olyanok, akik ezeket a szabályokat betartatják, esetenként annak megtartását ellenőrzik, szükséges esetben pedig a szabályszegés súlyától függően azt szankcionálják. Ma a világban mindezt a rendfenntartó erők, szűkebb értelemben a rendvédelmi erők teremtik meg, így társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy ezeknek a szervezeteknek toborozható és hadra fogható állománya legyen. Ez nem jelenti azt, hogy ezek a személyek többletjogosítványuknál fogva mindent megtehetnek, pont ellenkezőleg, mivel egy szervezet megítéléséért felelősek, ezért nekik a szabályokat sokkal inkább megtartaniuk szükséges, mint polgári társaiknak. A hivatásos szolgálati jogviszony többet ad, többet nyújt, mert a rendőr nem csak munkájával, hanem megjelenésével is emeli a testület társadalmi megbecsültségét, tiszteletet és bizalmat ébreszt.

Vannak azonban olyan munkavállalók, akik ezeket a szabályokat megszegik. Ugyan a Büntető Törvénykönyv is differenciál a bűncselekmények között – és példának okáért a teljesség igénye nélkül a hivatali aktív vesztegetéssel érintett, vagy ittas járművezetése tettenért elkövetőt azonnali hatállyal a szervezet eltávolítja a testületből –, de bizonyos

bűncselekmények – lásd a katonai bűncselekmények - esetén a jogalkotó a jogalkalmazónak nagyobb mozgásteret ad. Miért is történhet mindez? A választ az egyéni-, a csoport- és a szervezet érdeke közötti relációban kell keresnünk.

Összefüggéseiben a rendészeti szervezeteket az abban szolgáló egyének alkotják. A szervezeti egységek valamely rendezőelv szerint szerveződnek csoporttá. A csoportok egymáshoz való sajátos viszonya érvényesül a rendészeti szervezet működésében. Az egyes csoportok alkotják magát a szervezetet, amelyek optimális esetben összhangban van a csoportérdekekkel és a szervezeti érdekekkel. Vezetőként arra kell törekednünk, hogy minden munkacsoport elismerje és magáénak vallja a szervezet érdekeit, ebben az esetben feltehetően a szervezet működése eredményes lesz.¹⁶ Már a vezetéselméleti Fayol-i alapelvek is leszögezték, hogy a szervezeti érdek érvényesülése céljából a magánérdeket alárendelni szükséges.¹⁷ Ezt a munkavállalók megtették, mikor hivatásos állományúnak jelentkeztek. Tudomásul vették a jogkorlátozásokat, és vállalták az ebből adódó plusz kötelek teljesítését. Ugyanakkor nem felejtethjük el, egyben fontos vezetői feladatként jelentkezik, hogy a szervezet vezetője az egyéni érdekeltségeket és a szervezeti érdekeket összhangba kell, hogy hozza, hiszen alapvetően ez biztosítja a szervezet sikerességét.

A szervezeti érdek jelen esetben nem más, mint a munkaerőállomány megtartása, és a társadalmi cél - a közbiztonság megteremtésének – a kielégítése. Nem minden áron – utalva itt a köztörvényes bűncselekmények elkövetésére

¹⁶ KOVÁCS Gábor: *A rendészeti szervezetekbe lejátszódó vezetési folyamatok*, Budapest, Dialóg Campus, 2018.

¹⁷ FAYOL Henri: *Administration Industrielle et Générale*. Bulletin de la Société de l'industrie minière, 1916.

-, de bizonyos megszorításokkal és engedelmekkel – utalva a katonai bűncselekményekre - viszont igen. Ha minden egyes egyébként szankcionálható magatartás miatt a hivatásos állomány tagját munkaviszony megszüntetésével szankcionálnák, akkor nem maradna végrehajtói és parancsnoki állomány, aki a közbiztonságot megteremti, a polgárokat ellenőrzi, szükség esetén pedig fellép velük szemben, így elérhetetlenné válna a társadalmi cél, a közrend fenntartása. Ez egyéni érdek is egyben, hisz a hivatásos állomány tagja tudja, hogy döntéseiért felelősséggel tartozik, de azt is tudja, hogy speciális jogviszonyánál fogva más szabályok és megítélés alá esik, mint polgári társai. Nem kell attól tartania hogy munkahelyét – esetlegesen három késés után – elveszíti, viszont tisztában van azzal hogy szankcionálásban részesül. Ez a szankció pedig, lehet, hogy sokkal súlyosabb a katonai jellegnél fogva -, ha nem is munkajogilag, de büntetőjogilag igen -, mint polgári társainál.

A kutatás további része statisztikai mérőszámok tekintetében vizsgálja azt, hogy a rendőrség hivatásos állományának tagja milyen jogszabálysértést követett el, és a munkáltató milyen elmarasztaló döntést hozott, alátámasztva vagy cáfolva ezzel a fentiekbe megfogalmazott hipotéziseket.

3. A kutatás

A rendvédelmi szervek fegyelemkezelő rendszere lehetőséget ad arra, hogy a fegyelmi jogkör gyakorlója – a számára biztosított törvényi felhatalmazás és jogkör keretein belül – széles körű mérlegeléssel éljen akkor, amikor beosztottjai normaszegéseit ítéli meg és bírálja el. Ezáltal minden egyes fegyelmi szankció „visszavezethető” az azt kiszabó parancsnok szakmai és személyes elvárási rendszerére. A rend és fegyelem fenntartása érdekében alkalmazható intézkedések rendszerében

speciális helyet foglal el a katonai vétségek kapcsán alkalmazható elmarasztalások rendszere. Ennek oka, hogy e bűncselekmények kapcsán nem kizárólag az ügyészi, illetve bírósági szervek ítélezhetnek, hanem a magatartások – bizonyos feltételek fennállása esetén – fegyelmi jogkörben is elbírálhatóak.

A jogintézmény alapja, hogy a nyomozást végző ügyész a katonai vétség esetében – mérlegelési/döntési lehetőségével élve – a megvalósított magatartás körülményeire figyelemmel (*a cselekmény tárgyi súlya, az elkövetés jelleg, a magatartás észlelési körülményei, az elkövető beismerő magatartása*) a bűncselekmény elbírálását fegyelmi jogkörbe utalhatja, amennyiben a katonai vétség miatt a büntetés célja fegyelmi fenytéssel is elérhető¹⁸. A beosztottja által megvalósított katonai vétség esetében a fegyelmi eljárásra történő utalást a fegyelmi jogkör gyakorló elöljáró is kezdeményezheti a nyomozást végző ügyészi szervnél.

A cselekmény fegyelmi jogkörbe „kerülése” több szempontból is kedvező jogszabályi körülményt terem. Egyfelől a fenytés kiszabására jogosult elöljáró a magatartás megítélésekor mérlegelés alapján dönthet a normaháttérben meghatározott fegyelmi fenytések alkalmazásáról, vagyis maximálisan érvényesítheti elvárasi rendszerét. Másfelől a jogsértést elkövető rendőr lényegesen rövidebb eljárási határidőn belül, kisebb mértékű elmarasztalásban részesül a fegyelmi szankció-rendszer alapján, mintha vele szemben büntetőeljárás folyt volna.

A katonai vétségek fegyelmi jogkörben történő elbírálását a rendőrség esetében statisztikai adatok alapján értékeljük, azok alapján tesszük megállapításokat. Alapvető értékelési szempontként határoztuk meg a katonai

¹⁸ *A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) 700 §.*

bűncselekmények számának, tendenciáinak alakulását, ezen belül értékeli azt, hogy a jelzett – a fegyelemkezelés szempontjából kedvező – jogintézmény, a fegyelmi jogkörbe visszautalás alkalmazása milyen hatást gyakorolhat a rendőri szervezet állománymegtartó képességére.

Az elemzésemhez az ORFK Fegyelmi Osztályon rendelkezésre álló országos fegyelmi statisztikai adatbázist használtuk, mely a rendőrség¹⁹ hivatásos állományú tagjaival szemben jogerősen lezárt fegyelmi tárgyú eljárások adatait tartalmazza, a rendszer normában szabályozott módon működik²⁰. Tanulmányunkban 2009 és 2018 év között időszakban a katonai büntetőeljárás adatokat dolgoztuk fel. Megítélésünk szerint az általunk értékelt, jogerősen elmarasztalással lezárt eljárások adatai – önmagukban is – megalapoznak egyfajta objektív értékelést, mivel a felhasznált statisztika valamennyi értékelt évben azonos rendszer alapján készült.

¹⁹A statisztika kizárólag a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény (Hszt.) 1. § a) bekezdésében meghatározott általános rendőrségi feladatok ellátására létrehozott szerv állománya által elkövetett normaszegések adatait tartalmazza, a tanulmányban a rendőrség kifejezését kizárólag e szervezetre vonatkozóan használjuk.

²⁰A fegyelemkezelő adatállománnyal kapcsolatos feladatokról kiadott 11/2013. (III. 29.) ORFK utasítás

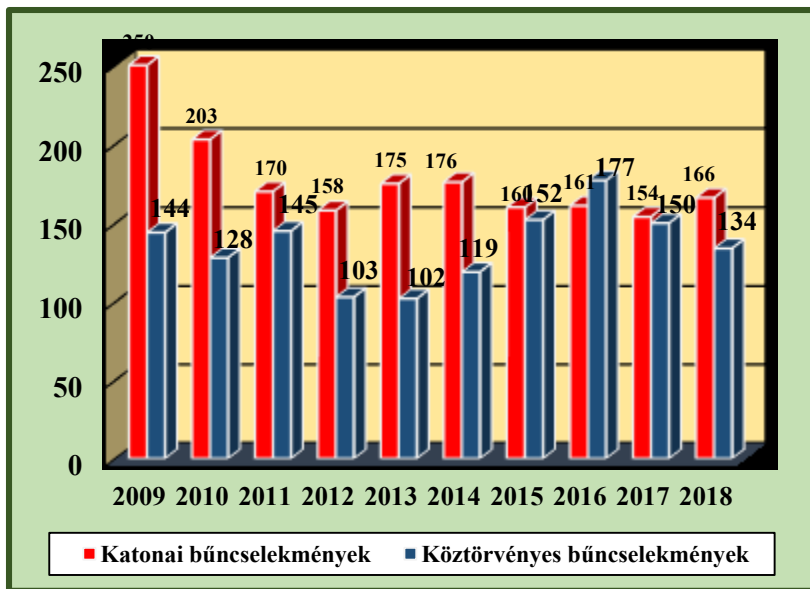
A statisztikai adatok értékelése

	Értékelt évek	Katonai bűncselekmény (fő)	Köztörvényes bűncselekmény (fő)	Összes bűncselekmény (fő)
1.	2009	250	144	394
2.	2010	203	128	331
3.	2011	170	145	315
4.	2012	158	103	261
5.	2013	175	102	277
6.	2014	176	119	295
7.	2015	160	152	312
8.	2016	161	177	338
9.	2017	154	150	304
10.	2018	166	134	300

1. számú táblázat: A jogerősen elmarasztalással lezárt bűncselekmények száma és típusai 2009 és 2018 között az elkövetők számának feltüntetésével²¹ (rendőrség hivatásos állománya) Készítette: Kardos Sándor, forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai

A katonai bűncselekmények száma az általunk meghatározott kezdő évben (2009 év) volt a legmagasabb, a köztörvényes bűncselekmények esetében a 2016-os évben születt a legtöbb elmarasztalás. Kijelenthető, hogy mindkét jogsértés esetében az évekénti számszaki változás eltérő tendenciát mutat, annak dinamikája eltérő. Az adatok változását szemléletesen mutatja az 1. számú ábra.

²¹ A táblázat kizárólag az ügyészi, vagy bírói szervek által alkalmazott jogerős elmarasztalások adatait tartalmazza, abban nem kerültek feltüntetésre - a tanulmány későbbi részében vizsgálatra kerülő - fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai büntetőeljárások.

1. számú ábra: Jogerősen elmarasztalással lezárt katonai és köztörvényes büntetőeljárások megoszlása 2009 és 2018 között (rendőrség hivatásos állománya) Készítette: Kardos Sándor, forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai

A statisztikai adatok alapján az értékelésben kezdő és az utolsó évek összevetését bűncselekmény típusonként külön-külön is elvégeztük:

- a katonai bűncselekmények száma a kezdőév értékéhez képest jelentős, csaknem 34%-os csökkenést mutat, (250 főről 166 főre),
- a köztörvényes bűncselekmények száma a kezdőév értékéhez képest ettől kisebb mértékben, mindössze 7%-al csökkent (144 főről 134 főre).

Összegésében kijelenthető, hogy az adatok alapján – a kimutatott csökkenésen túlmenően változási tendenciák nem állapíthatók meg, mivel az adatok évenként nagyon eltérők. A statisztikai

számok évenként tapasztalt eltéréseit/kilengéseit előidéző okok kizárólag a számok alapján nem vizsgálhatóak, ahhoz az eljárások teljes körű elemzése szükséges, melyre jelen tanulmány kereti között nincs lehetőség. Az viszont tény, hogy köztörvényes bűncselekmény elkövetése miatt indult büntetőeljárás akár élveig is elhúzódhat, mely alapján az egy adott évben a statisztika alapján kimutatható változások évekkel korábbi elkövetést takarnak. A katonai bűncselekmények esetében viszont lényegesen rövidebb ideig, gyakran „csupán” hónapokig tart az eljárás, így az e magatartásokhoz kapcsolódó statisztika pontosabban mutatja egy-egy év elkövetéseit. E körülményre tekintettel a kétféle büntetőeljárás típus statisztikai adatváltozásainak összevetése alapján korlátozott mértékű megállapítások fogalmazhatóak meg.

A leírtakra figyelemmel annyi megállapítást teszünk az adatokra figyelemmel, hogy a kezdő év és az utolsó értékelt évek viszonyában kimutatható esetszám csökkenés mindkét bűncselekmény típusnál utalhat a rendőri állomány erkölcsi-fegyelmi helyzetének javulására az értékelt tíz éves időszakban. Kijelenthető ez annak tükrében is, hogy a rendőrség általános erkölcsi-fegyelmi helyzetét nem elsődleges és kizárólagosan a bűncselekmények kapcsán történt elmarasztalások száma határozza meg, de e jelentős tárgyi súlyú elkövetések mérséklődése önmagában is érdemleges információval szolgál.

A statisztikai alapján a jogerősen lezárt katonai bűncselekményeket külön is, az elkövetési magatartások alapján megvizsgáltuk, melyek megoszlását a 2. számú táblázat tartalmazza.

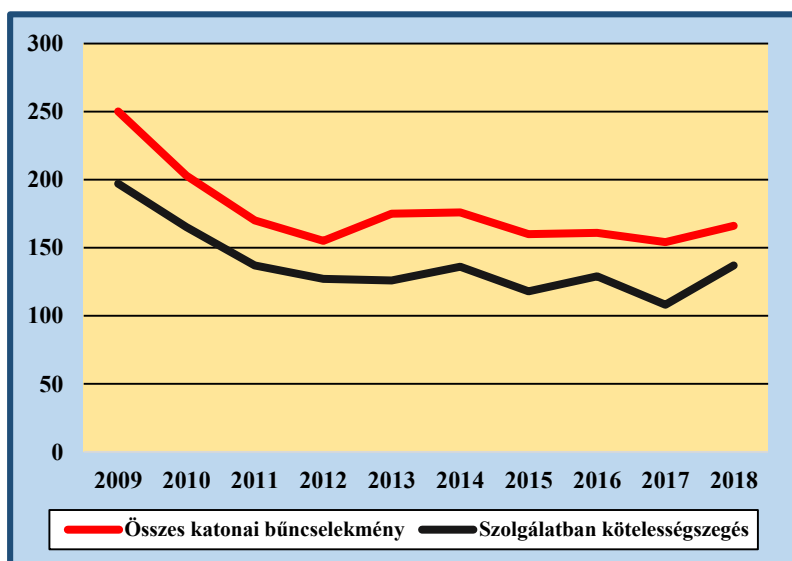
KATONAI JOGI ÉS HADIJOGI SZEMLE
2020/3. SZÁM

Katonai bűncselekmények	Elkövetők száma éves bontásban (fő)									
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
önkéntes eltávozás	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
kötelességzegés szolgálatban	197	165	137	127	126	136	118	129	108	137
szolgálati feladat alóli kibúvás	25	18	5	6	25	10	7	13	10	7
jelentési kötelezettség megszegése	9	7	7	4	3	-	4	1	2	1
szolgálati visszaélés	4	1	2	1	4	8	14	7	5	6
parancs iránti engedetlenség	4	6	4	5	3	5	3	1	5	2
előjáró, szolgálati közeg elleni erőszak	-	-	-	1	2	-	1	-	-	-
szolgálati tekintély megsértése	5	5	8	7	7	8	9	6	18	9
alárendelt megsértése	3	-	2	1	3	2	1	4	3	3
előjárói hatalommal visszaélés	-	-	1	-	-	2	-	-	1	-
előjárói intézkedés elmulasztása	3	1	-	2	2	4	2	-	1	1
ellenőrzés elmulasztása	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-
egyéb katonai bűncselekmény	-	1	2	-	-	-	1	-	1	-
Összesen (fő)	250	203	170	155	175	176	160	161	154	166

**2. számú táblázat: A jogerősen elmarasztalással lezárt katonai bűncselekmények száma 2009 és 2018 között²² (rendőrség hivatásos állománya) Készítették Kardos Sándor.
Forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai**

²² A táblázat a katonai bűncselekmények esetében a vétségi és büntetési alakzatokat együttesen tartalmazza.

Az adatok alapján a legnagyobb számban és arányban a kötelességszegés szolgálatban elkövetése miatt történt jogerős elmarasztalás, mind az egyes években, mint a teljes időszakban (az értékelt időszakban az összes katonai bűncselekmény miatti elmarasztalás 78 %-a e bűncselekmény elkövetés miatt következett be). A katonai bűncselekmények és a kötelességszegés szolgálatban számszaki változását szemléletesen mutatja a 2. számú ábra.

2. számú ábra: Jogerősen elmarasztalással lezárt összes katonai bűncselekmény, valamint a szolgálatban kötelességszegés esetszámának változása 2009 és 2018 között (rendőrség hivatásos állománya) Készítette: Kardos Sándor, forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai

Az évenként eltérő számszaki arányok ellenére is összefüggés mutatható ki az adatok alapján az összes katonai bűncselekmény, valamint a kötelességszegés szolgálatban

elkövetésének értékelt 10 évben bekövetkezett változásában. Az értékelt időszakban a két adatsor csaknem folyamatosan együtt változik, dinamikájuk jelentős mértékben egybevág. Tekintettel a statisztikai számadatok alapján felrajzolt „vonal” egyező változására, valamint arra, hogy a kötelességszegés szolgálatban az összes katonai elmarasztalás jelentős részét tette ki a teljes értékelt időszakban, kijelenthető, hogy ezek konkrét bűncselekmény előfordulási gyakorisága határozta meg alapvetően a rendőrség hivatásos állományú tagjai által elkövetett, és jogerősen elmarasztalással zárul katonai bűncselekmények tendenciáját 2009 és 2018 között.

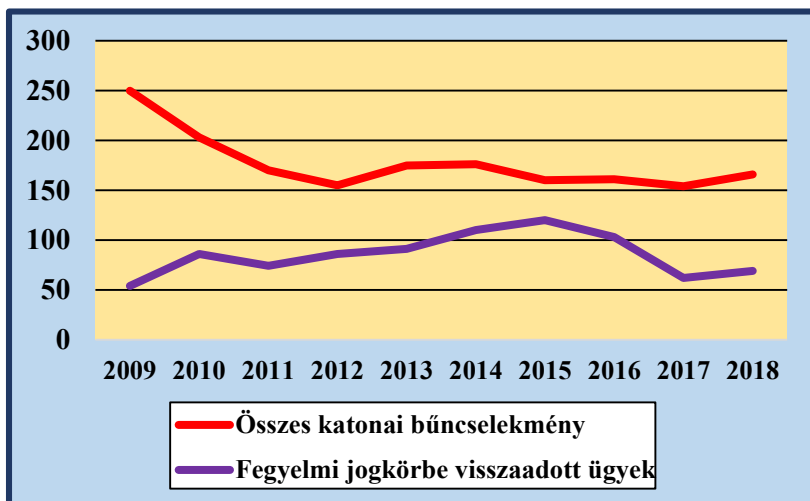
Az esetszámokat tekintve a katonai bűncselekmények között nagyságrendileg kisebb jelenléttel bír a következő, a *szolgálati feladat alóli kibúvás* (az összes elmarasztalás 7 %-a), valamint a *szolgálati tekintély megsértése* (az összes elmarasztalás 5 %-a). Előfordulásuk aránya nem számottevő, és e magatartások adatváltozása nem esik egyben az összes katonai bűncselekmény adatainak változásával, vagyis kijelenthető, hogy az éves számadatokra, illetve azok változására e magatartások nem gyakorolnak kimutatható hatást.

4. A fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai vétségek statisztikai adatainak értékelése

Fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai vétségek száma (fő)									
2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
54	86	74	86	91	110	120	103	62	69

3. számú táblázat: A fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai vétségek száma 2009 és 2018 között (rendőrség hivatásos állomány) Készítette: Kardos Sándor, forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai

A fegyelmi jogkörben elbírált katonai vétségek és az összes katonai elmarasztalás értékelt 10 évben történt változását a 3. számú ábra tartalmazza.

3. számú ábra: Az összes katonai büntetőeljárás, valamint a fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai vétség számának változása 2009 és 2018 között (rendőrség hivatásos állománya) Készítette: Kardos Sándor, forrás: ORFK Fegyelmi Osztály statisztikai adatai

Az adatok évenként nagyon változó értékeket mutatnak, megállapítható, hogy a jogintézmény alkalmazási esetszáma 2011 és 2015 között folyamatosan emelkedett (az első értékelt évben a fegyelmi jogkörbe visszaadott ügyek száma mindössze 22 %-a volt az ügyészi, bírói szervek által jogerősen elmarasztalással lezárt nyomozások számának, 2015-ben ez az arány már csaknem 75 %-ot tett ki). Az ezt követő két év csökkenését követően az utolsó értékelt évben ismét kis mértékű emelkedés mutatkozott a számok terén.

A konkrét eljárási adatok ismerete nélkül²³ a kimutatható számbeli változásokat megítélésünk szerint az ügyészi szervezetben bekövetkezett változások (is) eredményezhették. 2011-ben ugyanis hatályba lépett az ügyészségről szóló törvény²⁴, mely – többek között – rendelkezett a katonai nyomozást végző ügyészi szervezetnek az ügyészség rendszerébe történő teljes integrálásáról. Az új szervezet bővülő/megnövekedő munka terheinek mérséklése érdekében a korábbi évekhez képest nagyobb, és évenként növekvő számban élt az ügyészi szervezet a katonai vétségek fegyelmi jogkörbe adásáról azon esetekben, mikor a jogszabályok ezt lehetővé tették. E megállapítást az akkori fegyelmi szakterületi szakmai tapasztalatok is alátámasztják.

A statisztikai adatok 2016 és 2017 években mutatkozó csökkenése – véleményünk szerint – visszavezethető az ügyészi szervezet belső-szervezeti átalakítására²⁵, mely az egész szervezet napi munkavégzésére, ügykezelésére, az eljárások lefolytatásának, az ügyek átadásának gyakorlatára is – kimutatható – hatással volt.

A statisztikai „görbe” az utolsó értékelt évben ismételt emelkedést mutat a fegyelmi jogkörbe visszaadott katonai

²³ A fegyelmi statisztikai adatok arra vonatkozóan nem tartalmaznak információt, hogy a fegyelmi jogkörbe visszaadott eljárások mely bűncselekmények elkövetése miatt indultak, mivel a fegyelmi eljárás már nem az alapbűncselekmény, hanem fegyelemsértés miatt folyik tovább az eljárás, és annak lezárását követően kizárólag a fegyelmi vétség megnevezése kerül be a statisztikai adatbázisba.

²⁴ *A legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról szóló 2011. évi CLXIV. törvény*, melyet az Országgyűlés 2011. november 28-i ülésnapján fogadott el

²⁵ *Az ügyészség szervezetéről és működéséről szóló 12/2012. (VI. 8.) LÜ utasítás, valamint ezzel összefüggésben egyes legfőbb ügyészi utasítások módosításáról a legfőbb ügyész 16/2015. (XII. 17.) LÜ utasítása.*

vétségek terén, igaz, ez az emelkedés csupán egy év viszonylatában érzékelhető. Figyelembe véve viszont azt a körülményt, miszerint a táblázatban nem feltüntetett 2019 évi számok is emelkedést mutatnak a tendencia egyértelmű (jelen publikáció elkészítésekor a 2019 évi statisztika már elkészült, az adatok rendelkezésre állnak, de azok még nem nyilvánosak, nem kutathatóak).

E jelzett utolsó időszakbeli számszaki változás egybevág az új Be.²⁶ hatályosulásának időszakával. A törvény adta eljárási változások közül kiemelést érdemel – vizsgálati szempontunkra figyelemmel – a regionális illetékességű ügyészségi rendszer, mely szoros szakmai együttműködést fenntartását tette lehetővé a területi rendőri szervekkel. E körülmény, vagyis a szoros (akár napi jellegű) szakmai együttműködés az ügyészség és a rendőri szervek között, jelentős mértékben segítette elő (és segíti elő napjainkban is) a katonai vétségek fegyelmi jogkörbe utalása rendszerének fenntartását. E megállapítást a fegyelmi szakterületi napi tapasztalatok is igazolják.

Nem elhanyagolható a jogszabályi környezet azon változása sem, miszerint az új törvény szabályozása értelmében bővül az ügyészi nyomozások feladat és hatásköre, mely jogszabályi környezetben – a munka terhekre figyelemmel – az ügyészi szervek gyakran/előszeretettel élnek az ügyek fegyelmi jogkörbe utalásának lehetőségével azon esetekben, amikor a jogszabályi környezet ezt lehetővé teszi.

A leírtak alapján a katonai vétségek fegyelmi jogkörbe történő visszaadásának évenkénti emelkedése, vagy csökkenése – megítélésünk szerint – nem utal egyértelmű módon az állomány romló, vagy javuló erkölcsi-fegyelmi helyzetére, már

²⁶ A büntetőlejárásról szóló 2017. évi XC törvény, mely 2018. július 01-én lépett hatályba.

csak ezért sem, mert a „visszaadások” esetszáma nem esik egybe az összes katonai bűncselekmény esetszámával.

A jogintézmény alkalmazását folyamatosan indokolta az a körülmény is, hogy ezen eljárási forma mind a munkáltató, mind a munkavállaló szemszögéből előnyös eljárásjogi helyzetet teremt.

A fegyelmi jogkörbe visszautalt katonai eljárások esetében ugyanis nem büntető ítélet születik, hanem fegyelmi fenytés kiszabásának nyílik meg a lehetősége, ezáltal jobban érvényesíthető a fegyelmi jogkör gyakorlójának szankcionálási lehetősége, valamint a szankciók mielőbbi alkalmazása jelentős visszatartó erőt generál az állomány körében. A jogintézmény a katonai vétséget elkövető szempontjából is kedvező azáltal, hogy rövidebb ideig áll az eljárás hatálya alatt (az eljárást a fegyelmi szabályozók alapján általában 30 napon belül lezárul). Ezen túlmenően – az ügyészi szervek szakmai elvárásnak megfelelően – az esetek döntő többségében pénzbírság fenytés kerül kiszabásra, ennek mértéke viszont lényegesen kisebb a fegyelmi eljárás keretében, mint a katonai büntetőeljárás során alkalmazott pénzbüntetés.

5. Összegzés

A katonai bűncselekményt elkövető rendőr esetében az eljárást megalapozó – bizonyított – normaszegés nem maradhat szankció nélkül, s így van ez akkor is, ha a katonai bűncselekmények jelentős része olyan jellegű magatartás miatt indult, melyek megítélése nem „követeli meg” a bírósági eljárásban történő szankcionálást, vagyis fegyelmi jogkörben elbírálnak. Az elkövető elmarasztalásához, valamint másoknak a jogsértés elkövetésétől történő visszatartásához kapcsolódó munkáltatói igények és elvárások ezen eljárási formában is érvényesíthetők, biztosíthatók.

Úgy ítéljük meg a leírtak alapján, hogy a katonai vétségek fegyelmi jogkörbe visszaadásának jogintézménye az egyik lehetséges – bár tudjuk nem az egyetlen – útja a rendőri szervezett állománytartó képességének a fokozása érdekében.

A katonai vétséget megvalósító rendőr szemszögéből megközelítve a kérdést, ennek egyik összetevője a már említett, a büntetőeljáráshoz képest kedvezőbb eljárási rend, miszerint az elkövető részére lényegesen kedvezőbb jogi környezetet biztosít a fegyelmi eljárás szabályrendszere, mint egy büntetőeljárás.

A másik összetevő az, hogy a parancsnok az elkövető „személyére szabva” határozhatja meg az elmarasztalás mértékét/nagyságát, melynek során – mivel beosztottját ő ismeri legjobban – figyelembe veheti az elkövető szakmai előéletét, teljesítményét, valamint az érinett egyéb (emberi, családi, személyes) körülményeit és jellemzőit is. Ezáltal a fegyelmi jogkörben történő elbírálási rend révén az eljárás tárgyát képező magatartások megítélésekor teljes mértékben érvényesül a fegyelmi jogkörrel rendelkező parancsnok érték- és elvárási rendszere. E körülmények a katonai büntetőeljárás keretében nem feltétlenül kerülnek minden esetben – ilyen széles körben – értékelésre. A katonai vétség elkövetőjével szemben alkalmazott jogszerű és megalapozott, de arányában, mértékében nem túl súlyos, és az érintett rendőr szakmai munkáját és egyéb körülményeit is maximálisan figyelembe vevő elmarasztalás az esetek nagy többségében jelentősebb visszatartó erővel bír a jövőbeli elkövetés vonatkozásában, mint egy-egy nagyon súlyos és/vagy jelentős mértékű büntetés.

A leírtak alapján megfogalmazható, hogy az a körülmény, miszerint a hivatásos állományú rendőr által elkövetett katonai vétségek esetében a szankcionálásról nem az ügyészség, vagy a bíróság, hanem a parancsnok dönt

sokszempontú mérlegelés alapján, pozitív érzelmi hatás, egyfajta pozitív érzelmi kötődés megalapozására lehet alkalmas az elkövetőben a rendőri szervezet iránt.

A katonai jellegű szervezet tagjaival szembeni e speciális, a „civil” szférában egyáltalán nem ismert eljárási rend, vagyis a katonai vétségek elbírálásának parancsnoki lehetősége az állománymegtartó „funkció” mellett is eleget tesz a rendőri szervezet rendjének és fegyelmének fenntartásához kapcsolt vezetői igényeknek.

Mindezek alapján a jövőben is indokoltnak véljük, hogy a fegyelmi jogkörrel rendelkező előljárok – azon esetekben, amikor a jogszabályi környezet ezt lehetővé teszi – törekedjenek arra, hogy minél nagyobb számban kezdeményezzék a beosztottaik által elkövetett katonai vétségek fegyelmi jogkörbe történő utalását. Ezen eljárások – az általunk kifejtettek alapján – önmagukban is fokozzák az egyénnek a szervezethez kötődését.

Ezen túlmenően a jogintézmény következetes alkalmazása fokozhatja, felerősítheti, illetve kiegészítheti a rendőri szervezet állománymegtartó képességének fokozása érdekében foganatosított egyéb személyzeti és humánpolitikai intézkedések pozitív hatásait.

